تۆرک دیلی

یازی قوٗراللاری

بیرینجی و ایکینجی تۆرک دیلی اوٗرتوقرافی سمیناری‌نین آلدیغی قرارلار

سوٗن اینجه‌له‌مه: ١٣ مهر ١٣٨٠

قیمت: ۵٠٠ تۆمن

Türk Dili Yazı Quralları

Birinci və İkinci Türk Dili Ortoqrafi Seminarının Aldığı Qərarları

Son İncələmə: 5 Oktyabr, 2001

Qiymət: 500 Tümən

ایچینده‌کیلر

اؤن سؤز ٣
الیفبامیزین آدی ۴
سسلیلرین یازیلیشی ۴
سس‌سیزلرین یازیلیشی ٧
قوْشا سسلر ٨
تشدید علامتی ٩
تنوین علامتی ٩
همزه‌لی کلمه‌لر حاقّیندا ٩
شکیلچیلرین یازیلیشی ١١
کلمه‌لرین یازیلیشی ١٣
مۆرکّب سؤزلرو سؤز بیرلشمه‌لری‌نین یازیلیشی ١۶
اوْرتوقرافی سمیناری‌نین آلدیغی قرارلارین آنا خطلری ١٧
تعریفلر ٢٠
آماری آراشدیرمالار ٢١
سمینارین قوُرولوشو ٢٩

اؤن سؤز

ایکینجی تۆرک دیلی اوْرتوقرافی سمیناری بۏ ایل شهریور آیی‌نین ۱۴، ۱۵ و ۱۶ ـ جی گۆنلرینده بیر چوْخ یازیچیلار و اوْخوجولارین ایشتیراکی ایله تهرانین اندیشه مدنیّت اِئوینده تشکیل اوْلدو. بیرینجی سمیناردا اوْلدوغو کیمی، بۏ سمینارین دا حاضیرلیق ایشلری دیلیمیزین و مدنیتیمیزین کئشیگینده دوْران بیر سیرا یازیچی، شاعیر و ضیالیلاریمیز طرفیندن حیاتا کئچمیشدی. درگیلر و قزئتلریمیزدن وارلیق، مهد آزادی، نوید آذربایجان، شمس تبریز، آوای اردبیل، ارک، چیچک هابئله اؤیرنجی درگیلری‌نین اکثریّتی بۏ سمینارین قوْرولوشوندا فعال ایشتیراک ائدیب، سمینارین علمی هئیأتی ایله امکداشلیق ائتمیشلر. علمی هئیأتین عۆضولری کئچن سمیناردان بری، یعنی بۏ ۱۵ آیدا هر هفته بیر دفعه و سوْن آیلاردا هر هفته ایکی دفعه گؤروشوب، بیر ـ بیرلری ایله دانیشیقلار آپارمیش و سوْنوندا اؤز تکلیفلرینی بیر لاییحه شکلینده سمینارا تقدیم ائتمیشلر.

سمینارین آپاریجی هئیأتی بۏ تکلیف لاییحه‌سینی سمیناردا ایشتیراک ائدنلره پایلامیش و سمینارین سوْنوندا اوْنلارین رأیلرینی توْپلامیش و هامی‌نین وئردیگی نظرلری گؤزدن کئچیرمیش و آلینان نتیجه‌لری بۏ قطعنامه‌ده نشر ائتمگه قرار وئرمیشدیر. رأیلرین تدقیقی و ایستاتیستیک شکلینه سالینماسی و قطعنامه‌نین حاضیرلانماسی اوْچون سمینارین عۆمومی توْپلانتی‌سیندا گیزلی رأی اساسیندا اوْچ نفردن عیبارت بیر علمی کوْمیسیون سئچیلمیشدیر (حۆرمتلی بهزاد بهزادی، علیرضا صرّافی و محمد رضا هیئت). بو اوْچ نفر، سمینارین باشقانی و دبیری‌نین ایشتیراکی ایله بیرگه چالیشاراق سمینارین قطعنامه‌سینی حاضیرلامیش و علمی هئیأته بیلدیرمیشلر. گؤره‌جگینیز کیمی بۏ قطعنامه‌ده داها چوْخ آلینما سؤزلر اوْزرینده یئنی قرارلار وئریلمیش و تۆرکجه سؤزلرین یازیلماسیندا چوْخ آز دَییشیکلیکلر آپاریلمیشدیر.

اوْمود ائدیرم کی، گله‌جک سمینارلاریمیزدا اوْرتوقرافی ایله برابر دیلیمیزین اؤزللیکلری ده تدقیق اوْلونسون و مۆباحیثه‌لی حیصّه‌لر اوْزرینده قطعی قرارلار وئریلسین.

بۏ سمینارین حاضیرلانماسی، آپاریلماسی و سوْن قرارلارین آلینماسی و نشره حاضیرلانماسیندا ان چوْخ امگی کئچن حۆرمتلی علمی هئیأت عۆضولرینه، اوْزاق یوْللاردان گلن یازیچی و شاعیرلریمیزه، سمیناری حاضیرلایان و ایداره ائدنلرین هامیسینا خۆصوصی ایله حۆرمتلی زحمتکش دبیریمیز مۆهندیس رفرفه و علمی کوْمیسیونون عۆضولرینه قلبی تشکّورلریمی بیلدیریرم. فرقلی فیکیر و سلیقه‌لره صاحیب اوْلان و ایللر بوْیو اؤز سلیقه‌لری ایله اثرلر یاراتدیغی حالدا سمیناریمیزدا ایشتیراک ائدیب، ایملامیزدا بیرلیک یاراتماق اوْچون اکثریّتین رأیینه قوْل چکن و اؤز اوْسلوبونو مۆدافیعه ائتدیگی حالدا، آلینان قرارلاری اؤز یازیلاریندا اؤرنک گؤتوره‌جگینه سؤز وئرن حۆرمتلی اوْستاد بهزادی و دیگر عالیملریمیزه شۆکران دوْیغولاریمی بیلدیرمگی اؤزومه وظیفه ساییرام. تانری اؤز حیمایه‌سینی بیزدن اسیرگه‌مه‌سین.

دۏکتور جواد هیئت *(سمینارین باشقانی)*

تهران، مهر ۱۳۸۰

اوْلو تانری‌نین آدی ایله

تۆرک دیلی یازی قوْراللاری

بیرینجی و ایکینجی اوْرتوقرافی سمیناری‌نین آلدیغی قرارلار

۱ ــ الیفبامیزین آدی

الیفبامیزین آدی «تۆرک الیفباسی»ـ دیر، آنجاق فرقلندیرمه زامانی «عرب کؤکلو تۆرک الیفباسی» دا دئییله بیلر.

۲ ــ سسلیلرین یازیلیشی

A	آ ا	آغیز، آتا، آدا
I	ایـ ـیـ ی	ایلدیریم، قیز، دیرناق، آیی ، داری
O	اوْ وْ	اوْغوز، سوْن، دوْن
U	اوُ وُ	اوُجوز، بوُروق، دوُز
Ə	ا ه ــه	ال، اپریمک، سپه‌له‌مک، دده، ننه
E	ائـ ـئـ ئ	ائو، گئتمک، یئمک، یئ، دئ
Ö	اؤ ؤ	اؤرنک، گؤن، اؤن
Ü	اۆ ۆ	اۆچ، گۆن، دۆنن
İ	ایـ ـیـ ی	ایکی، بیز، دیز، دلی، دری

صاییتلرین یازیلیشی اۆزرینه قئیدلر:

۲/۱ – Ə سسی‌نین یازیلیشی

بو سسین یازیلیشی عئینی نتیجه‌نی تۆره‌دن ایکی قایدا اساسیندا تنظیملنیر: مورفم قایداسی ، هیجا قایداسی.

الف – مؤرفم قایداسینا گؤره، بو سسین یازیلیشی کلمه‌لرین باشلانغیجینا و مؤرفملرین سوْنونا محدودلاشیر و مؤرفملرین اوْرتاسیندا یازیلمیر. قئید ائتمک لازیمدیر کی:

ـ بوُ سس کلمه‌لرین باشلانغیجیندا **«ا»** بیچیمینده، مؤرفملرین سوْنوندا ایسه **«ــه، ه»** حرفی‌نین موافیق فوْرمو ایله یازیلاجاق: **گؤزله‌مه‌دی، اسیرگه‌مک، دسته‌له‌مک، وظیفه‌لی**.

ـ بیر هیجادان آز اوْلان مؤرفم اؤزوندن قاباقکی مؤرفمله بیرلشیب، واحید بیر مؤرفم کیمی چیخیش ائده‌جک: **ایزله‌مک ⇦ ایزلنمک، ایشله‌مک ⇦ ایشلتمک.**

ـ بیر هیجادان آز اوْلان موْرفم منسوبیت شکیلچیسی اوْلسا، یئنه ده موْستقیل موْرفم کیمی چیخیش ائده‌جک: **ده‌م، اؤنرگه‌ن، وظیفه‌م.**

ب ـ هیجا قایداسینا گؤره، بوْ سسین یازیلیشی کلمه‌لرین باشلانغیجینا و هیجالارین سوْنونا محدودلاشیر و هیجالارین اوْرتاسیندا یازیلمیر، کلمه‌لرین باشلانغیجیندا «**ا**» بیچیمینده، هیجالارین سوْنوندا ایسه «**ـه، ه**» حرفی‌نین موافیق فوْرمو ایله یازیلیر. قئید ائتمک لازیمدیر کی:

ـ همین سس بیرینجی هیجانین سوْنوندا گلسه، یازیلمیر: **گتیرمک، درین، دلی.**

ـ کلمه ساده‌جه بیر هیجادان تشکیل اوْلسا، یئنه ده هیجانین سوْنوندا یازیلیر: **نه، ده**.

ـ *کؤکلرین و شکیلچیلرین ایملاسی‌نین ثابیت قالماسی اساس گؤتورولور*: **گل، گلن، گلنیم** (**گله‌نیم** یازیلمامالیدیر). کؤکلرین و شکیلچیلرین ثابیت قالما اصلی هیجا و موْرفم آنلاییشینی بیرـ بیرینه یاخینلاشدیریر و اوْنلاری واحید بیر آنلاییشا چئویریر.

هر حالدا بوْ سسین یازیلمادیغی یئرلرده چاشقینلیق احتمالی اوْلسا، فتحه حرکه‌سی (ـَـ) علامتیندن فایدالانماق اوْلار. **اَیری، دَیَر، دَوه.**

آشاغیداکی جدولده گؤروندوگو کیمی بوْتون کلمه‌لرین یازیلیشی هر ایکی قایدا اساسیندا عئینی بیچیمده اوْلور:

اساس کلمه	موْرفم اساسیندا	هیجا اساسیندا	میثاللار
چؤرک	چؤرگیم	چؤرگیم	*حالال چؤرگیم بو سوْفره‌نین ایشیغیدیر.*
گلن	گلنی	گلنی	*هر گلنی قارداش تانیمازلار.*
گؤزل	گؤزلیم	گؤزلیم	*گؤزلیم،گؤزلری‌نین صؤحبتی هر یاندا اؤلور. – واحید*
گوْلش	گوْلشه‌جک	گوْلشه‌جک	*بوگؤنکو یاریشدا ایکی ایدمانچی بیر داها گوْلشه‌جک.*
تبریز	تبریزدنم	تبریزدنم	*یوْلداشیم دا تبریزدندیر، من ده تبریزدنم.*
گلسه	گلسه‌یدی	گلسه‌یدی	*قارداشیم تبریزدن گلسه‌یدی، بیرلیکده مشهده گئدردیک.*
گلمک	گله‌جک	گله‌جک	*آتام بو آخشام تبریزدن گله‌جک.*
گلمک	گلجک	گلجک	*آتام تبریزدن گلجک مشهده یوْلا دوْشدو.*
گلمک	گله‌لی	گله‌لی	*آتام تبریزه گله‌لی ۲ آی اوْلور.*

ـ بیر کلمه‌نی کسکینلیکله موْرفملره آییرماق موْمکون اوْلماسا، ایملا هیجا اساسیندا قوْرولمالیدیر: **گؤبه‌لک، چیی‌ه‌لک، کپه‌نک، یئلپه‌نک، کؤنده‌لن، کلبه‌جر، چته‌نه، گؤره‌لیم، گؤزله‌یه‌لیم، بیله‌رک، گله‌نک.**

۲/۲- **E** سسی

ـ بو سس تۆرک سؤزلری‌نین هر یئرینده آشاغیداکی علامتلرین موافیق فۆرمو ایله ایفاده اوْلاجاق:

ائـ	ئـ	ئ

میثال اوْچون:

ائشیدیرم	دئمه‌میشم	گئدیرم	یئ	دئ

ـ بوُ سس آلینما کلمه‌لرین باشلانغیجیندا و اوْرتاسیندا یازیلماز، آنجاق چاشقینلیق احتمالی اوْلان یئرده، « ـِـ » حرکه‌سیندن فایدالانماق اوْلار:

انرژی	المنت	تلویزیون	تکنولوژی	تِست

احسان	علم	حکایه	فاتح	قانع	نهضت	عشق

ـ بوُ سس Y سسی‌نین جواریندا گلیرسه، ایستر آلینما، ایسترسه اؤز سؤزلریمیزده موْطلق یازیلمالیدیر: ***قئید، مئیل، سئیر، شئیدا، گؤنئی، سئیرک، حئیرت، غئیرت، جئیران، تقی‌یئف، یئکوُن، ویئتنام، هئیأت.***

ـ همین سسی اصلینده İ سسی، بیزده ایسه E سسی ایله ایفاده اوْلان فارس و عرب‌کؤکلو کلمه‌لرده ده یازماق لازیمدیر:

تسبئح	*قبئح*	*سفئه*	*بئچارا*	*بئساواد*	*پئشواز*	*پئشکش*

۲/۳ ـ I سسی‌نین دیاکریتیک علامتینی یازماغا گرک یوْخدور: ***آغیز، قاییق.*** آنجاق فرقلندیرمه ضرورتلرینه گؤره اوْنون ساده‌جه اوْشاق درسلیکلری، یاد سؤزلر و فولکلورا عایید اوْلان متنلرده یازیلماسی تؤوصیه ائدیلیر.

۳ـ سس‌سیزلرین یازیلیشی

سس‌سیز فوْنملری تمثیل ائدن حرفلر آشاغیداکیلاردان عیبارتدیر کی، کلمه‌نین هر یئرینده اؤزونه مخصوص فوْرمدا یازیلیر:

Xخ	Çچ	Cج	T(ط) ت	P پ	B ب
Şش	S(ص ،ث)س	J ژ	Z(ض ،ظ ،ذ)ز	Rر	Dد
Lل	Gگ	Kک	Fف	Qق	Ğ غ
	Yی	V و	H(ح)ه	Nن	M م

میثاللار: ***بوْلود، توْپ، جام، چرچی، خاچ، دره، سوْن، زوْر ، ژاله، شانس، آغا، قاییق، گوْنش ، لاله، من، نئجه، هارا، ائو، یاشار.***

ایضاح: *پارانتز ایچینده گؤستریلن حرفلر آنجاق عرب کؤکلو سؤزلرده، بعضاً ده فارسجا سؤزلرده یازیلیر، میثال اوْچون:*

ظالیم، اذیّت، ضربه، ثوْریّا، صاباح، صوْلح، حوْریّت، مدّاح، صرّاف، طلیعه، گوْذشت، ایصفاهان.

صامیتلرین یازیلیشی اوْزرینه قئیدلر

۳/۱ ـ عربجه سؤزلرین یازیلیشیندا عرب دیلینه مخصوص اوْلان صامیتلر قوْروناجاق:

صرّاف	*ظوْلم*	*ضربه*	*مدّاح*	*ظارافات*	*صاباح*	*ثوْریّا*	*طلیعه*

۳/۲ ـ V صامیتی ساده‌جه (و) بیچیمینده یازیلیر و هئچ بیر دیاکریتیک علامتی یوْخدور، میثال: ***وارلیق، سئوگی.***

۳/۳ ـ H صامیتی (هـ ـهـ ه ـه) بیچیمینده یازیلیر و هئچ بیر دیاکریتیک علامتی یوْخدور، میثال: ***همیشه، ساهمان، مئه، شئه، آللاه، هله.***

۳/۴ ـ Y صامیتی ساده‌جه (یـ ی) بیچیمینده یازیلیر و هئچ بیر دیاکریتیک علامتی یوْخدور، میثال: ***یایلیق، بایرام، آی.***

۳/۵ ـ ایکی İ سسی‌نین آراسیندا گلن Y سسی «گ» (یومشاق گ) ایشاره‌سی ایله یازیلمالیدیر، میثال: ***ایگید، ایگیرمی، چیگین، گتیردیگیم.***

۳/۶ ـ کلمه‌نین گؤرونوشونو ساخلاییب، کؤکونو ایتیرمه‌مک اۆچون «ک» حرفی ایکی سسلی آراسیندا قالیب «ی» سسینه چئوریلدیگی زامان «گ» ایله یازیلمالیدیر، میثال: **چؤرگیم، گله‌جگیم، گؤروندوگو، شاعیرلر درنگی.**

۳/۷ ـ K (قالین ک) صامیتی: یاد دیللردن دیلیمیزه کئچن قالین K ـ لی کلمه‌لر «ک» ایله یازیلمالیدیر، میثال: **دوْکتور، دموْکراسی، کاراکتر**

۳/۸ ـ عرب کؤکلو کلمه‌لرین سوْنوندا اصلینده «ع» حرفی ایله ایفاده اوْلان و بیزده H سسینه دؤنموش اوْلان فونم **«ح»** حرفی‌نین موافیق فورمو ایله یازیلاجاق: **ماتاح، طاماح.** همین سس کلمه‌لرین اوْرتاسیندا **«هـ»** حرفی‌نین موافیق فوْرمونا چئوریله‌جک: **فهله.**

۳/۹ ـ تلفّوظوندن آسیلی اوْلمایاراق، یابانچی کلمه‌لرین باشـلانـیـشـیـنـدا و بعضاً اوْرتاسیندا «ق» کیمی سسلنن «غ» حرفی اوْلدوغو کیمی یازیلاجاق:

غریب	غزل	غم	افغان

۳/۱۰ ـ فارس کلمه‌لرینده‌کی **«گ»** حرفی بعضاً **«ق»** کیمی تلفّوظ اوْلدوغونا باخمایاراق اوْلدوغو کیمی یازیلاجاق:

کارگاه	آگاهی	دانیشگاه	آبگوشت	گوْماشتا

۴ ـ قوْشا سسلر

۴/۱ ـ خارجی کلمه‌لرده İA و İO و İU سس قوْرولوشونون ایچینده عمله گلن بـیـتـیـشـدیریجی صامیت **«ی»** حذف ائدیلیب، کلمه ساده‌جه بیر **«ی»** ایله یازیلاجاق:

رادیوْ	بیوْلوْژی	کیوْسک	دیالکتیک	نیویوْرک	آشیان	ریا	شیار
باریوْم	نیوْزویک	خیاوان	میانپور	ریاضی	سیاست	ضیالی	خیار

۴/۲ ـ SP و ST و ŞP و ŞT و SK قوْشا صامیتلر ایله باشلانان کلمه‌لرین اوّلینه «ای» حیصّه‌سی آرتیریلمالیدیر:
ایسپورت، ایستالین، ایستانسیا، ایستراسبورق، ایستئیک، ایسکنر، ایشتوتقارت، ایشنیتسل.

۵ ـ تشدید علامتی. عرب کؤکلو کلمه‌لرده تشدید علامتی قوْرونمالیدیر، آنجاق تۆرکجه سؤزلرده و اوْروپا سؤزلرینده تشدید ایشلنمز:

مؤکمّل	ادبیّات	موفّقیّت	مدنیّت	دوْققوز	اوْتللو

۶ ـ تنوین علامتی. عربجه سؤزلرین یازیلیشیندا لازیم اوْلان یئرده تنوین علامتیندن ایستیفاده اوْلمالیدیر و تنوینین یازیلیشی آشاغیدا گؤروندوگو کیمی اوْلاجاق:

مثلاً	اعتباراً	قصداً	سهواً	قطعیاً	عملاً

۷ - همزه‌لی کلمه‌لر حاقّیندا

۷/۱ ـ کلمه‌نین سوْنوندا گلن ساکین همزه Ə سسیندن سوْنرا گلسه، **«أ»** بیچیمینده یازیلاجاق:

منشأ	مبدأ	ملجأ

۷/۲ ـ همین نؤوع همزه U سسیندن سوْنرا گلسه، **«ء»** بیچیمینده یازیلاجاق: **سوُء**.

۷/۳ ـ همین نؤوع همزه A سسیندن سوْنرا گلسه، تلفّوظده غیرـ فعال اوْلدوغونا گؤره یازیلمایاجاق:

اینشا	ایملا	ایجرا	ایبتیلا	انبیا	اؤولیا

۷/۴ ـ A سسی ایله سسلنن همزه **«آ»** بیچیمینده یازیلاجاق، آنجاق مدّ علامتی‌نین یازیلماغی چاشقینلیق احتمالی اوْلان یئرده گرکلیدیر:

سؤال	مؤاخیذه	مبدآت	اینشاآت	مآل	مآب

۷/۵ ـ Ə سسی ایله سسلنن همزه «أ» بیچیمینده یازیلاجاق:

جۆرأت	تأسّوف	هئیأت	مسأله	نشأت

۷/۶ ـ آنجاق بۇ Ə سسی کلمه‌نین سوْن سسی اوْلسا، همزه «ئـ» بیچیمینده یازیلاجاق:

نشئه	تؤوطئه

۷/۷ ـ İ سسی ایله سسلنن همزه «ئـ» حرفی ایله ایفاده اوْلاجاق:

رئیس	فدائی	جرائید	ایسرائیل	کائینات	دائیر

قئید: **منشأ، اینسانین منشأیی، مبدأ، سفریمیزین مبدأیی** کیمی کلمه‌لر گؤروندوگو کیمی یازیلمالیدیر.

۷/۸ ـ همزه O و U و E سسلری‌نین بیری ایله سسلنیرسه، «ئـ» بیچیمینده یازیلاجاق:

ناپلئون	ژئوْپوْلیتیک	زئوْس	دوئل	سوئد	نوئل	شوْئوْن
کلئوْپاترا	مائوْ	روْئوْس	ایدئوْلوژی	نئوْن	آئوْرت	مسئوْل
آرکئولوژی	رئوْف	داخائوْ	ایشترائوْس	سئول	چائوشسکو	تئولوژی

۷/۹ ـ E سسیندن سوْنرا گلن همزه «ئـ» بیچیمینده یازیلاجاق: **تئاتر، رئال، نئاندرتال، پروتئین (پروتیین).**

۷/۱۰ ـ Ö و Ü سسیندن سوْنرا گلن همزه یازیلمایاجاق:

مؤمین	لؤلؤ	مؤدّب	مؤنّث	مؤلّیف	مؤسّیس	مؤثّیر

۷/۱۱ ـ اوْروپادان آلینما کلمه‌لرده‌کی ae سسلری بیزده «آیـ » بیچیمینده ایفاده اوْلمالیدیر: aeroport آیروپورت، aeroplan آیروپلان.

۷/۱۲ ـ تنوین قبول ائدن همزه بۇرادا گؤروندوگو کیمی یازیلمالیدیر: ***جۆزئاً ، ایستیثنائاً .***

۸ ـ شکیلچیلرین یازیلیشی

۸/۱ ـ شکیلچیلر عۆمومیتله کؤکلره بیتیشیک یازیلیر: ***گلمیشم، گلدیلر، ائللر، گؤزلدیر.***

۸/۲ ـ «می» و «مو» سۇال شکیلچیلری اوْرتادا بیتیشیک، سوْندا ایسه یان‌ـ یانا یازیلمالیدیر: ***گلدی‌می؟ گئتدی‌می؟***

ای بیقرار سینه‌ده، نشترمیسن، نه‌سن؟ پیکانمیسان، کؤنولموسن، اخگرمیسن، نه‌سن؟ (قؤوسی تبریزی).

۸/۳ ـ «دا» و «ده» نیطق حیصّه‌لری شکیلچی کیمی ایشلندیگی زامان بیتیشیک، یوْخسا آیری یازیلیر: *بۇ سۇالین جاوابی* ***منده‌دیر.*** *حسن* ***ده*** *گلدی، من* ***ده.***

۸/۴ ـ کلمه‌لری بیتیشدیریجی صامیتله باشلانان شکیلچیلردن قاباق پارچالاماق تؤوصیه اوْلور: ***موسیقی‌سی، قالمالی‌یام، قالمالی‌ییق، دئمه‌لی‌یم، دئمه‌لی‌ییک، فیضولی‌یه.***

باشقا میثاللار:

نین، نئن	*یه، یا*	*ییک، یئق*	*ییر، یئر*	*یئف*	*یئوا*
نه‌نین، تملی‌نین	*علی‌یه، ماهنی‌یا*	*دئمه‌لی‌ییک، قالمالی‌یئق*	*لنگی‌ییر، داشی‌یئر*	*تقی‌یئف*	*تقی‌یئوا*

۸/۵ ـ اوْزون کلمه‌لرین یازیلیشینی آسانلاتماق اۆچون دؤرد و داها چوْخ هیجالی کلمه‌لر سسلی ایله بیتن موْرفمدن سوْنرا پارچالانا بیلر، آنجاق آرالارینا فاصیله اوْلمامالیدیر: ***مۇسیقی‌چیلر، بیزیمکی‌لر.***

۸/۶ ـ بیر کلمه‌ده عئینی صامیت یا بنزر صامیتلر آردیجیل شکیلده اۆچ دؤنه تیکرار اوْلورسا، کلمه ایکی موْرفم آراسیندا پارچالانا بیلر، آنجاق بیر کلمه‌نین مۆختلیف حیصّه‌لری یان‌ـ یانا یازیلمالیدیر، میثال اۆچون: ***سس‌سیز***

۸/۷ ـ موْرفملرین قوْووشاغیندا عئینی حرف یا اوْخشار حرفلر تیکرار اوْلورسا و او ایکی حرفین بیرینجیسی ساغدان مۆتّصیل یازیلمیشسا، کلمه‌نی همین یئرده پارچالاماق تؤوصیه اوْلور:

نسیل‌لر	*منیم‌میش*	*دیل‌لنمک*

آشاغیداکی میثاللاردا صامیتین ساغ طرفدن آیری یازیلدیغینا گؤره سؤل طرفدن مؤتصیل یازیلماسی تؤوصیه اوْلونور:

اللر	داممیش	آشسیز	گؤللنمک

۸/۸ ـ باشقا دیللردن آلدیغیمیز بو حیصّه‌لر قوْشولدوغو سؤزه بیتیشیک یازیلاجاق:

کار(صنعتکار)	خانا(کیتابخانا)	دار(محصولدار)	گاه(دانیشگاه)
کده(دانیشکده)	بئـ (بئکار)	پاز(آشپاز)	باز(قوْشباز)
بر(دیلبر،سیمینبر)	جو(دانیشجو،صوْلحجو)	ایزم(متابوْلیزم)	پئش(پئشواز)
کش(قایغیکش)	گر(میسگر)	زده(غربزده)	خواه(ترقیخواه)
نامه(شیکایتنامه)	زن(لافزن)	خوْر(روْشوتخور)	دان(نمکدان)
یستان(دشتیستان)	زادا(ملیکزادا)	سن (سنتز)	هم(همصؤحبت)
اوْف (حسنوف)	اوْوا (حسنوْوا)		

۸/۹ ـ باشقا دیللردن آلدیغیمیز آشاغیدا قئید ائدیلن حیصّه‌لر مؤستقیل و قوْشولدوغو سؤزه یاخین یازیلاجاق:

شوْناس(آذربایجان‌شوْناس)	پرست(وطن‌پرست)	طلب(شؤهرت‌طلب)
فوْروْش(فضل‌فوْروش)	آنتی(آنتی‌کوْمونیست)	پرور(قوْناق‌پرور)
	پان(پان‌عربیزم)	

۹ – کلمه‌لرین یازیلیشی

۹/۱ ـ ***«مدنیّت»، «ادبیّات»، «سویّه»، «قیمت»، «صحیّه»، «ویئتنام» و «کیئف»***کیمی آلینما سؤزلرده ایشلنن İYY سس ترکیبی و İY سس ترکیبی بورادا گؤروندوگو کیمی ییغجام شکیلده و ساده‌جه بیر ***«ی»*** ایله (و لازیم گلسه، بیر تشدید علامتی آرتیرماقلا) ایفاده اوْلاجاق.

۹/۲ ـ اوْروپا دیللریندن آلینمیش کلمه‌لر عوْمومیتله فرانسیز تلفّوظو ایله یازیلاجاق: ***رداکسیوْن، ناسیونال، انرژی.***

۹/۳ ـ اوْریژینال ایملاسی G ایله یازیلان و آذربایجان لاتین الیفباسیندا Q ایله ایفاده ائدیلن سس بیزده «ق» ایله یازیلاجاق: ***اوْرتوقرافی، قرامر، قاز.***

۹/۴ ـ توْرک سؤزلری‌نین باشلانیشینداکی I فوْنمی قوْروناجاق (İ سسینه چئوریلمه‌یه‌جک):

ائشیق	*ائلدیریم*	*ائلیق*	*ائلغیم*	*ائلخی*

دیقّت: ***ایراق، ایلان، اینام*** کیمی کلمه‌لر بو قایدادان قیراقدا قالیر.

۹/۵ ـ بۏ قرارنامه‌ده‌کی قئیدلری نظرده توْتماق شرطی ایله بۆتون یابانچی کلمه‌لر فونتیک شکیلده یازیلاجاق:

مۆشکول	مۆزد	مۆنتظم	مۆسابیقه	مۆرتّب	مۆبتدا
ایستیقلال	ایمام	اینسان	اینقیلاب	ایقرار	ایشتیاق
مۆباریزه	مۆناظیره	مۆناسیب	موْختلیف	مۆنحصیر	مۆعاصیر
علم	عشق	احسان	قئید	مئیل	شئیطان
مۆعلّیم	مۆهندیس	مۆلّیف	مۆدّب	مۆثّیر	مۆنّث
ظالیم	لازیم	ناییل	قادیر	خاریج	باریز
منافع	محافیل	مکاریم	منازیل	کواکیب	مؤعتدیل
تؤهمت	مؤهنت	حؤرمت	صؤحبت	شؤهرت	حؤکم
تلویزیون	تلفون	کافه	باله	فوْتوکوپی	سمینار
ترمومتر	اتیموْلوژی	اوْکسیژن	آنتی‌تز	ترانشه	لاووازیه
پروْژکتور	تلکس	المنت	اپیدمی	تئوری	الاستیک
انگلس	رنه دکارت	هرمان هسه	نیچه	قوْته	هاینریش‌هاینه
هلیوْم	سزیوْم	نئوْن	موْلکوْل	سئوْل	رئالیزم
ورزیش	گردیش	یادیگار	موْرداد	اوْردیبهیشت	ایسفند

۹/۶ ـ صاییتلری تمثیل ائدن دیاکریتیک علامتلرین یازیلیشی ساده‌جه کلمه‌نین بیرینجی هیجاسیندا گرکلیدیر:

گؤرونوش، اوْغوز، دۆیون .

آنجاق مۆبتدیلر اۆچون بو علامتلرین هر یئرده یازیلیشی تؤوصیه ائدیلیر: ***گؤرۆنۆش، اوْغوٗز، دۆیۆن.***

۹/۷ ـ فارسجا و عربجه شخص آدلاری‌نین یازیلیشیندا اوْریژینال ایملا قوْرونمالیدیر: ***محمّد، حسین، ابوالقاسم، منوچهر، کاظم، عبدالناصر، سعودالفیصل، کبری، ساعد، هیئت.***

۹/۸ ـ دوْغمالاشمیش عرب و فارس منشألی شخص آدلاری اؤز ایملامیزلا یازیلا بیلر: ***علسگر، فاطما، حۆسئن، ایرضا، ممّد.***

۹/۹ ـ جوْغرافی آدلاری ایراندا ایشلندیگی کیمی، آنجاق ایمکان داخیلینده اؤز تلفّۆظوموزه اوٗیغون شکیلده یازیلاجاق:

لهیستان، اؤزبکیستان، هیندوستان، لۆبنان، اوْتریش، تۆرکیه، کۆردوستان.

۹/۱۰ ـ سوْن عصرده غرض اوْزوندن یا بیلگی چاتیشمازلیغی سببیندن دَییشدیریلمیش یئر آدلاری ایمکان داخیلینده اوْریژینال شکیلده یازیلاجاق: ***توْفارقان، سئییدآوا، سایین قالا، سوْلدوز، آخما قایا.***

۹/۱۱ ـ فارسجادا ایشلنمکده اوْلان توْرک سؤزلری اؤز ایملامیزلا یازیلاجاق: ***بوْشقاب، اوْتو، شوْلوق، اوْمود، قوْلدور.***

۹/۱۲ ـ سیرا سایلار و ایسمین موختلیف حاللاریندا و منسوبیت فوْرموندا چیخیش ائدن سایلار آشاغیدا گؤروندوگو کیمی یازیلمالیدیر:

کاتقوْری	**یازیلیش طرزی**				**میثاللار**
سیرا سایلار	۲- جی	۳- جو	۶- جی	۹- جو	۱۳۷۹- جو ایل
تأثیرلیک حال	۱۱- ی	۱۲- نی	۱۳- ۆ	۶- نی	۱۲- نی چاغیرین
یئرلیک حال	۱۱- ده	۱۲- ده	۶- دا	۹- دا	ساعات ۱۱- ده
یؤنلوک حال	۱۱- ه	۱۲- یه	۶- یا	۹- ا	۱۲- یه خبر وئرین.
چیخیشلیق حال	۱۱- دن	۱۲- دن	۹- دان	۶- دان	ساعات ۱۱- دن قاباق
ییهلیک حال	۱۱- ین	۱۲- نین	۴- ۆن	۵- ین	ساعات ۱۱- ین یاریسی
منسوبیت فوْرمو	۱۱- ی	۱۲- سی	۹- و	۷- سی	خوْردادین ۷- سی

۹/۱۳ ـ دوْغمالاشمیش خارجی کلمه‌لر اوْرتوقرافیده توْرک سؤزلری کیمی چیخیش ائده‌جک: ***موْغایات، هامبال، باریت، مئزی، آبیر.***

بوُ کیمی کلمه‌لرین یازیلیشی اوْرتوقرافی سؤزلوگونده وئریله‌جکدیر.

۱۰ – مۆرکّب سؤزلر و سوز بیرلشمه‌لری‌نین یازیلیشی

۱۰/۱ ـ مۆرکب کلمه‌لرین ترکیب حیصّه‌لری مۆستقیل، آنجاق یان‌ـ یانا یازیلمالیدیر: ***آغ‌ساققال، آغ‌بیرچک، ککلیک‌اوْتو، قانوْناا‌وْیغونلوق، گؤزوگؤتورمزلیک، دیک‌باشلیق.***

۱۰/۲ ـ یابانچی مۆرکّب کلمه‌لر بیر لکسیک واحید کیمی دئییل، مۆرکّب کلمه کیمی نظرده توْتولاجاق. باشقا سؤزله اوْنلارین حیصّه‌لری مۆستقیل، آنجاق یاخین یازیلاجاق:

مؤحنت‌افزا	دیل‌آرام	وطن‌پرست	شؤهرت‌طلب

قئید ائتدیگیمیز کیمی، آشاغیداکی ترکیبلر مۆرکّب سؤز حساب ائدیلیر:

شۆناس(آذربایجان‌شۆناس)	پرست(وطن‌پرست)	طلب(شؤهرت‌طلب)
فۆروش(فضل‌فۆروش)	آنتی(آنتی‌کوْمونیست)	پرور(قوْناق‌پرور)
	پان(پان‌عربیزم)	

۱۰/۳ ـ فارسجا سؤز بیرلشمه‌لری‌نین آزی بیر حیصّه‌سی دیلیمیزده تکلیکده معنایا مالیک اوْلسا، اوْنلارین علاقه‌سی «ـــ» اشاره‌سی ایله ایفاده اوْلاجاق، یوْخسا بوْتون ترکیب بیر لکسیک واحید کیمی قبول اوْلاجاق:

سیمای‌ـ شمس	زۆلف ـ پریشان	سوْء ـ قصد	باده‌ی ـ ناب
پنبه‌ی‌ـ داغ ـ جۆنون	غیر ـ مۆمکون	ضیدّ ـ اینقیلاب	چشم ـ گیریان

۱۰/۴ ـ فارس و عرب دیللریندن آلدیغیمیز بیرلشمه‌لرده‌کی **«و»** باغلاییجیسی اوْلدوغو کیمی و یا موافیق دیاکریتیک علامت قبول ائده‌رک ایملادا چیخیش ائده‌جک:

گشت و گۆذار	درد و غم	ناله و افغان
گشت ۆ گۆذار	درد ۆ غم	ناله ۆ افغان

۱۰/۵ ـ عربجه عیباره‌لر، سؤز بیرلشمه‌لری، آتالار سؤزو و آیه‌لر اوْریژینال ایملایلا یازیلاجاق:

علی‌الخصوص	سهل‌الهضم	میزان‌الحراره	نعوذبالله
استغفرالله	انشاالله	ماشاالله	الی‌آخر

تۆرک دیلی یازی قوٚراللاری

اوْرتوقرافی سمیناری‌نین آلدیغی قرارلارین آنا خطلری

	دوٚزگون یازی	یانلیش یازی
۱	گؤزله‌ییرم، گؤره‌جک، ایسته‌میشم	گؤزله‌ییره‌م، گؤره‌جه‌ک، ایسته‌میشه‌م
۲	دلی، گلمک، وئرمرم	ده‌لی، گه‌لمه‌ک، وئرمه‌ره‌م
۳	گؤزل، چؤرک، دیرک، الجک	گؤزه‌ل، چؤره‌ک، دیره‌ک، الجه‌ک
۴	گؤرنیم، گلنیم	گؤره‌نیم، گله‌نیم
۵	تبریزدنم، بوٚ شهردنم	تبریزده‌نم، بوٚ شهرده‌نم
۶	گؤرمه‌میشم، گؤتورمه‌میشم، گلسه‌یدی	گؤرممیشم، گؤتورممیشم، گلسیدی
۷	یار بیزه قوْناق گله‌جک.	یار بیزه قوْناق گلجک.
۸	بیله‌رک، گله‌رک	بیلرک، گلرک
۹	دده‌م، اؤنرگه‌م، وظیفه‌ن	ددم، اؤنرگم، وظیفن
۱۰	اؤلکه	ؤلکه، ئؤلکه
۱۱	ائل، ائو، ائتمک	ئل، ئو، ئتمک
۱۲	ایضاح، ایلان، ایکی	یضاح، یلان، یکی
۱۳	گل چؤرک ییئ	گل چؤرک یۀ، گل چؤرک یئه
۱۴	گئجه، گئدر، دئدیم	گجه، گدر، ددیم
۱۵	انرژی، الکتریک، المنت	ائنئرژی، ائلئکتریک، ائلئمئنت
۱۶	اتنیک، سپتامبر، اپیدمی	ائتنیک، سئپتامبر، ائپیدئمی
۱۷	احسان، اعتیماد، اعتیبار	ائحسان، ائعتیماد، ائعتیبار
۱۸	سِحر، علم، عشق	سئحر، عئلم، عئشق
۱۹	تسبئح، پئشواز	تسبح، پشواز
۲۰	مهربان، مهتر	مئهربان، مئهتر
۲۱	مئیل، قئید، شئی، نئی، یئکوٚن	میل، قید، شی، نی، یکوٚن
۲۲	سالماق، سوْن، ساققال	صالماق، صوْن، صاققال
۲۳	ترلان، توْیوق، اوْتاق، توْی	طرلان، طوْیوق، اوْطاق، طوْی

	دوْزگون یازی	یانلیش یازی
۲۴	ماهنی، هئیوا، شئه	ماحنی، حئیوا، شئح
۲۵	اییده، گؤیرچین، گؤی	ایگده، گؤگرچین، گؤک
۲۶	دییرمان، دئییل، دییشمک	دگیرمان، دگیل، دگیشمک
۲۷	اَیری، اَیلنجه	اگری، اگلنجه
۲۸	گله‌جگم، چؤرگیم، گؤینگین، الجگیم	گله‌جَیَم، چؤره‌ییم، کؤینه‌یین، الجه‌ییم
۲۹	گؤروندوگو	گؤروندویو
۳۰	دموْکراسی، دوْکتور	دموْقراسی، دوْقتور
۳۱	غم، غوْصّه، غریب	قم، قوْصّه، قریب
۳۲	دؤولت، شؤوکت، دؤوران	دؤلت، شؤکت، دؤران
۳۳	چاققال، ائششک، دوْققوز	چاقّال، ائشّک، دوْقّوز
۳۴	عمّه، عطّار، حیصّه، حاقّیندا	عممه، عططار، حیصصه، حاققیندا
۳۵	مثلاً، قصداً، سهواً	مثلن، قصدن، سهون
۳۶	دانیشگاه، آگاهی	دانیشقاه، آقاهی
۳۷	خیاوان، ریاضی، سیاست	خییاوان، رییاضی، سییاست
۳۸	ایسپورت، ایستالین، ایستانسیا	اسپورت، استالین، استانسیا
۳۹	منشأ، مبدأ، ملجأ	منشه، مبده، ملجه
۴۰	مؤمین، رؤیا	مؤءمین، رؤءیا
۴۱	اینشا، ایملا، ایجرا	اینشاء، ایملاء، ایجراء
۴۲	جوْرأت، هئیأت	جوْرئت، هیئت، هیأت
۴۳	مائوْ، شوْئون، رئوْف	ماوْ، شوْوْن، رَوْف
۴۴	رییس، جرایید، کایینات	رئیس، جرائید، کائینات
۴۵	موْلّیف، موْثّیر، موْسّیس	مؤلف، مؤثر، مؤسس
۴۶	جوْزئاً، ایستیثنائاً	جوْزءً، ایستیثناءً
۴۷	صحیّه، سویّه، ادبیّات	صحییّه، سوییّه، ادبییّات
۴۸	اینسانلار، گوْنشلر	اینسان‌لار، گوْنش‌لر

	دوزگون یازی	یانلیش یازی
۴۹	گؤزلدیر، گلمیشدیر	گؤزل‌دیر، گلمیش‌دیر
۵۰	تانری‌نین آدیلا	تانرینین آدییلا
۵۱	تانری‌یا یالوارماق	تانرییا یالوارماق
۵۲	دئمه‌لی‌ییک	دئمه‌لیییک
۵۳	یئری‌ییر	یئرییییر
۵۴	تقی‌یئف، تقی‌یئوا	تقییئف، تقییئوا
۵۵	عاراقچینین منده‌دیر.	عاراقچینین من ده دیر.
۵۶	حسن ده گلدی، من ده.	حسنده گلدی، منده.
۵۷	صنعتکار، کیتابخانا، محصولدار	صنعت‌کار، کیتاب‌خانا، محصول‌دار
۵۸	شیکایتنامه، همصؤحبت	شیکایت‌نامه، هم‌صؤحبت
۵۹	آذربایجان‌شۆناس	آذربایجانشۆناس
۶۰	مۆشکول، مۆزد	مشکل، مزد
۶۱	ایستیقلال، اینسان	استقلال، انسان
۶۲	مۆباریزه، مۆعاصیر	مبارزه، معاصر
۶۳	ظالیم، لازیم، ناظیر، شاهید	ظالم، لازم، ناظر، شاهد
۶۴	صؤحبت، شؤهرت، حؤرمت	صحبت، شهرت، حرمت
۶۵	ورزیش، گردیش	ورزش، گردش
۶۶	زۆلف۔ پریشان	زۆلفی۔ پریشان، زۆلف پریشان
۶۷	ناله‌ی۔ بۆلبول	ناله‌یی۔ بۆلبول، نالۀ بۆلبول
۶۸	آغ‌ساققال کیشی	آغساققال کیشی، آغ ساققال کیشی
۶۹	ککلیک‌اوْتو، ایت‌بوْرنو	ککلیک اوْتو، ایت بوْرنو
۷۰	آمبار، قایدا	انبار، قاعده
۷۱	طاماح	طاماه، تاماه
۷۲	ظارافات، صاباح	زارافات، ساباه
۷۳	طایفا، هامبال، فایدا	طائفه، حمّال، فائده
۷۴	تۆرک، بؤیوک، بوْشقاب	ترک، بیوک، بشقاب

تعریفلر

اوْرتوقرافی. دیلین دوْزگون یازی قایدالارینی آراشدیران بیلیم ساحه‌سی اوْرتوقرافی آدلانیر.

بیتیشدیریجی صامیت. توْرک دیلینده ایکی صاییت آردیجیل ایشلنمز و بوْ کیمی دوْروم اوْرتایا چیخینجا، ایکی صاییتین آراسیندا «بیتیشدیریجی صامیت» دئییلن بیر فوْنم چیخیش ائدر. بیتیشدیریجی صامیت داها چوْخ اوْچ شکیلده تظاهوْر ائدیر: س (آتا، آتاسی)، ن (موْسیقی، موْسیقی‌نی)، ی (ماهنی، ماهنی‌یا).

دیاکریتیک علامت. فوْنملرین سس اوْزللیگینی تمثیل ائدن و اوْنلاری بیر- بیریندن فرقلندیرن علامتلردن عیبارتدیر کی، حرفین اوْستونه یا آلتینا آرتیریلار. میثال: ***اوُن، اوْن، اؤن*** و ***اوٌن*** کلمه‌لری‌نین تلفّوظ فرقینی تمثیل ائتمک اوْچون ***«و»*** حرفی‌نین اوْستونده قوْیولان آیری- آیری دیاکریتیک علامتلردن ایستیفاده اوْلونموشدور.

سسلیلر و سس‌سیزلر (صاییتلر و صامیتلر). فوْنملر سسلی (A, I, O, U, Ə, E, Ö, Ü, İ) و سس‌سیز (میثال اوْچون P, T, Ş, K, L و باشقالاری) اوْلماق اوْزره ایکی قوْلا آیریلیر: سسلیلرین تلفّوظونده بو خوْصوصیت وار کی، هاوا جریانی آزاد شکیلده و هر هانسی مانعه ایله قارشیلاشمادان آغیزدان چیخار. سس‌سیزلرین تلفّوظو ایسه هاوا جریانی‌نین موْعیّن مانعه‌لره راست گلدیگی اساسیندا فوْرمالاشیر.

فوْنم. ایکی کلمه‌نی فرقلندیرن ان کیچیک سس حیصّه‌سیندن عیبارتدیر. میثال اوْچون ***گوْز*** و ***کوْز*** کلمه‌سینی نظرده توْتاق، بوْ ایکی کلمه‌نی فرقلندیرن جهت اوْنلارین بیرینجی سس حیصّه‌سی‌نین تلفّوظ طرزیندن عیبارتدیر. باشقا میثال: ***اوْز*** و ***اؤز*** کلمه‌سی.

لکسیک واحید (سؤزجوک). سؤزلوکده قئید ائدیلمگی ضروری اوْلان و ساده بیر معنانی ایفاده ائدن کلمه بیر لکسیک واحید یا سؤزجوک آدلانیر. میثال اوْچون ***گلمک*** فعلی گؤروندوگو شکیلده سؤزلوگه داخیلدیر، آنجاق ***گلمیشدیر*** سؤزونو سؤزلوگه داخیل ائتمگه گرک یوْخدور.

موْرفم. هر ساده کؤک یا شکیلچی بیر موْرفم آدلانیر و موْرفم عوْمومیتله ان کیچیک معنا واحیدلری یا قراماتیک وظیفه‌نی تمثیل ائدن حیصّه‌دن عیبارتدیر. میثال اوْچون ***گتیرمه‌میشم*** سؤزونو بو موْرفملره بؤلمک اوْلار: ***گتیر+ مه + میش+ ام***. موْرفم آنلاییشینی هیجا آنلاییشی ایله دَییشیک سالماماق لازیمدیر. میثال اوْچون همین سؤزو هیجالارا بو شکیلده بؤلمک اوْلار: ***گه + تیر+ مه + می + شم***. گؤروندوگو کیمی موْرفملر همیشه معنالی حیصّه‌لردیر، آنجاق هیجالار معناسیز دا اوْلا بیلر.

هیجا. صامیتلر تکلیکده تلفّوْظ ائدیله بیلمز. اوْنلاری تلفّوْظ ائتمک اوْچون یاناشی گئدن صاییتلردن فایدالانماق گرکلیدیر. بئله‌لیکله هر هیجانین اوْزگینده بیر صاییت دایانیر. بیر کلمه‌نی صاییتلرین اساسیندا تلفّوْظ

ائدیله بیلن مینیموْم حیصّه‌لره آییرماقدان هیجالار اوْرتایا چیخیر. میثال اوّچون ***اوْد*** بیر هیجا، ***قوْچاق*** (قوْ + چاق) ایکی هیجا و ***گلمیشم*** (گل + می+ شم) اوّچ هیجادان تشکیل اوْلموشدور.

کؤک و شکیلچی. ان کیچیک لکسیک معنا حیصه‌لرینه کؤک و ان کیچیک قراماتیک معنا حیصّه‌لرینه شکیلچی دئییلیر، میثال اوّچون ***اؤنلوک*** سؤزو ***اؤن*** و ***لوْک*** حیصّه‌لرینه بؤلونمک اوّزره بیر کؤک و بیر شکیلچیدن تشکیل اوْلور.

آماری آراشدیرمالار

بیرینجی اوْرتوقرافی سمینارینداان سوْنرا حلّ اوْلمامیش ایملا مسأله‌لرینی آراشدیریب، عوّمومی فیکیرلری یوْخلاماق اوّچون سوّرکلی موّذاکیره‌لر اساسیندا بیر تکلیف لاییحه‌سی حاضیرلاندی. اوّسته‌لیک عوّمومی اوْرتوقرافی سلیقه‌لرینی اوئیرنمک اوّچون بیر آماری یوْخلاییش ایشی ده دوّزنلندی. بوْ ایستیقامتده ۶۰ سوْآلدان عیبارت بیر سوْرغو ورقه‌سی تنظیم اوْلدو و سمیناردا ایشتیراک ائدنلره پایلاندی. سوْرغودا، علمی هئیأت داخیل اوْلماقلا، تخمیناً ۱۵۰ نفر ایشتیراک ائدیب، موّعیّن سئچه‌نکلره علامت قوْیماقلا اؤز فیکیرلرینی بیلدیردیلر. سوْرغودا ایشتیراک ائدنلر قاباقجا، یعنی سمینارین گئدیشی ایله یاناشی، بوْ فیکیرله تانیش اوْلموشدولار کی، هر سوْآل سمبوْلیک بیر ماهیّت داشیماقدادیر، باشقا سؤزله، هر سوْآل موّعیّن بیر کلمه‌نین یازیلیشیندان داها چوْخ، بللی بیر ایملا سلیقه‌سینی تمثیل ائدیر.

سوْرغو ورقه‌لرینده ایفاده اوْلونان فیکیرلر «مایکروْسافت اکسل» بیلگی‌سایار برنامه‌سی واسیطه‌سی ایله تحلیل ائدیلدی و موّعیّن نتیجه‌لر اله گلدی کی، الینیزده‌کی «توّرک دیلی یازی قوْراللاری» جوّزوه‌سی‌نین تملینی تشکیل ائتمکده‌دیر. قئید ائتمک لازیمدیر کی، سمینار اؤز قرارلارینی علمی هئیأتین وئردیگی جاوابلار اساسیندا تنظیمله‌میشدیر، آنجاق آلینان آمار اساسیندا، عوّمومی دوّشونجه ایله علمی هئیأتین فیکیرلری تقریباً عئینی نتیجه‌لری گؤسترمکده‌دیر.

بعضی اوْرتوقرافی مسأله‌لری حاقّیندا موّعیّن بیر سلیقه‌نین کسکین اکثریّت قازانماسی قطعی قرارلار چیخارماغا اوُیغون شرایط یاراتدی. میثال اوّچون ***ترلان*** سؤزونو ۹۹ فاییز همین شکیلده، بیر فاییز ایسه ***طرلان*** بیچیمینده یازماغا طرف چیخمیشدیلار. بوُ ایسه توّرک سؤزلرینده عرب دیلینه مخصوص صامیتلرین ایشله‌دیلمه‌مه‌سی حاقّیندا فیکیر بیرلیگینی گؤستریردی. بوُنا بنزر دوُروم ***انرژی، الکتریک ، الِمنت ...*** کیمی اوُروپا سؤزلری‌نین یازیلیشی مسأله‌سینده ایدی. بوُ کیمی کلمه‌لرین یازیلیشینی ۷۱٪ یوُخاریداکی شکیلده، ۲۹٪ ایسه ***ائنئرژی، ائلئکتریک، ائلئمئنت...*** شکلینده یازماغی اوُیغون گؤرموشدولر. گؤروندوگو کیمی بوُرادا دا کسکین بیر اوْرتوقرافی سلیقه‌سی اوْرتایا چیخمیشدیر.

آنجاق بیر نئچه مسأله حاقّیندا بئله بیر کسکین اکثریّت اله گلمه‌میشدیر. بوْنلاردان «واو معدوله» آدلانان ایملا مسأله‌سی و قوْشا صامیتله باشلانان یابانچی کلمه‌لرین (پلان، پروقرام، کرونولوژی) یازیلیشینی قئید ائتمک اوْلار. علمی کوْمیسیون بوُ کیمی ایملا مسأله‌لری حاقّیندا قرار چیخارماغی گله‌جک سمینارلارا بوُراخماغی اوُیغون گؤرموشدور.

عزیز اوْخوجولاری آلینان قرارلارین دایاندیغی اساسلارلا داها آرتیق تانیش ائتمک اوّچون سؤزوگئدن تحلیللرین اؤنملی حیصّه‌لری گله‌جک صحیفه‌لرده شماتیک شکیلده درج ائدیلمیشدیر.

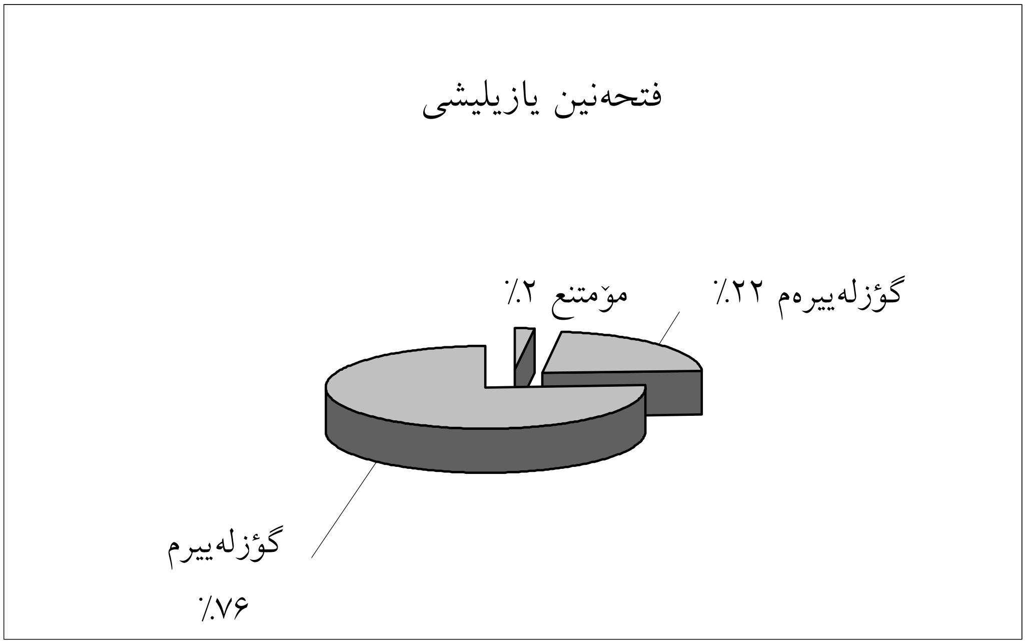
فتحه‌نین یازیلیشی
مؤمتنع ۲٪
گؤزله‌ییره‌م ۲۲٪
گؤزله‌ییرم
٪۷۶

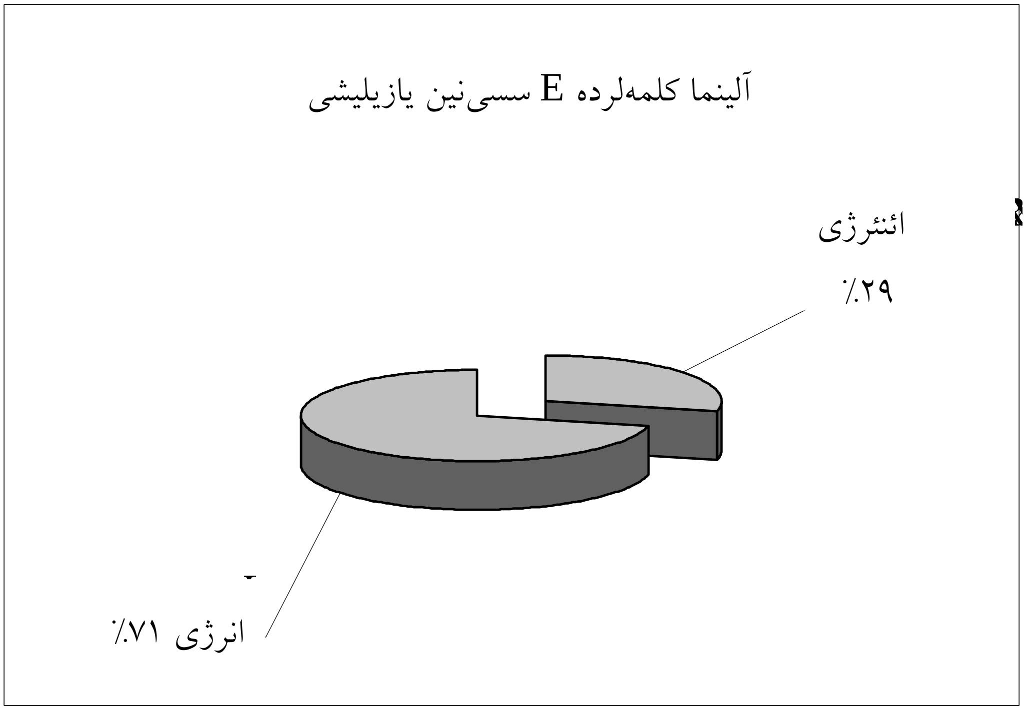
آلینما کلمه‌لرده E سسی‌نین یازیلیشی
ائنئرژی
٪۲۹
انرژی ۷۱٪

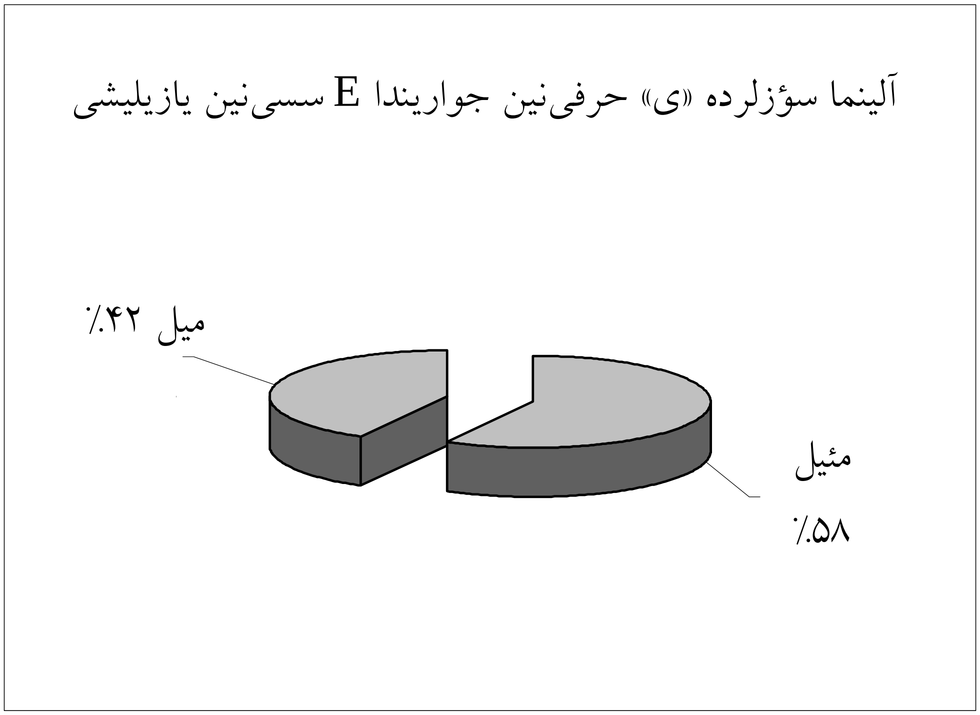
آلینما سؤزلرده «ی» حرفی‌نین جواریندا E سسی‌نین یازیلیشی
میل ۴۲٪
مئیل
٪۵۸

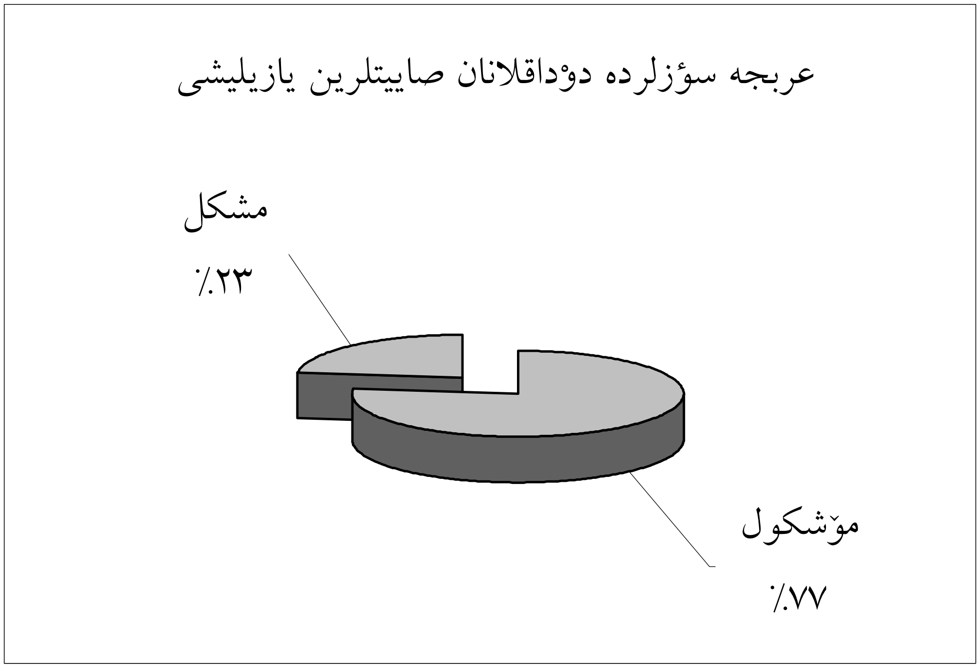
عربجه سؤزلرده دوٌداقلانان صاییتلرین یازیلیشی
مشکل
٪۲۳
موٌشکول
٪۷۷

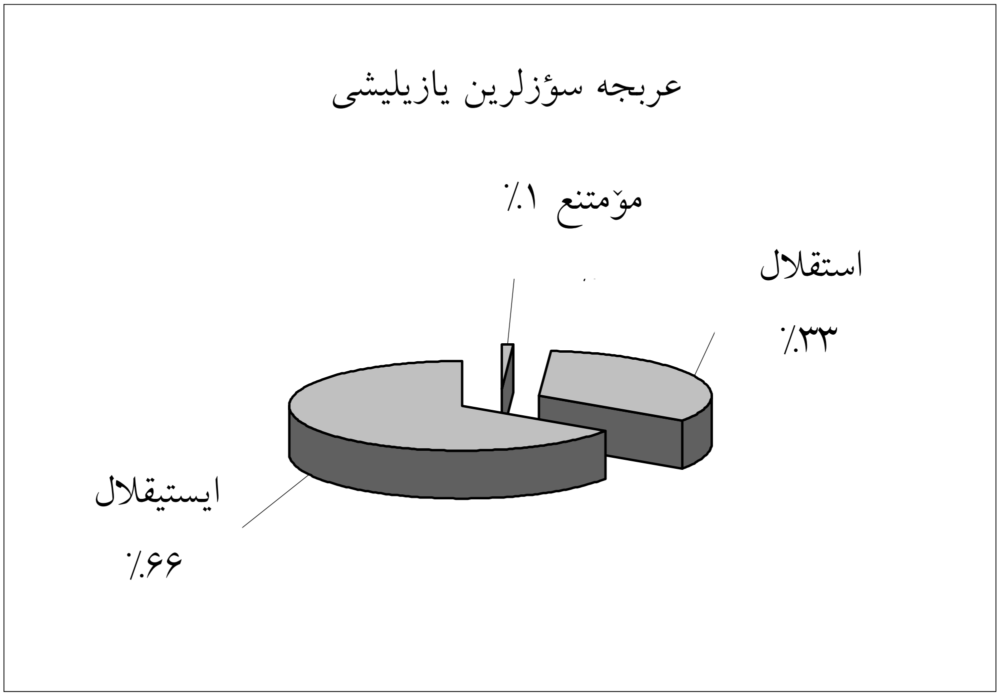
عربجه سؤزلرين يازيليشى
مۆمتنع ١٪
استقلال
٪٣٣
ايستيقلال
٪۶۶

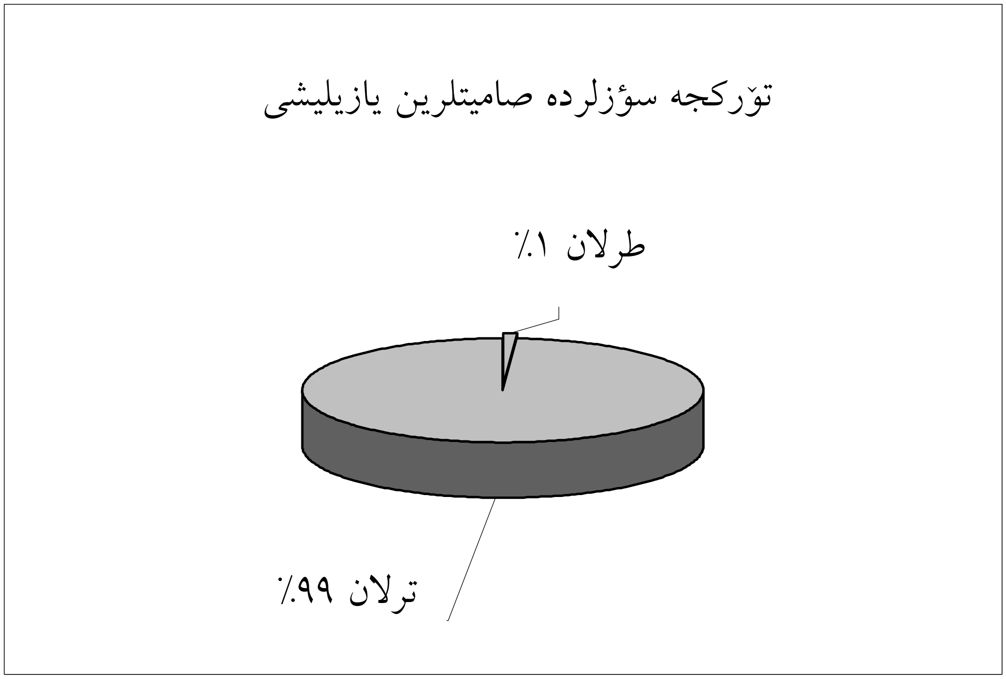
تۆركجه سؤزلرده صاميتلرين يازيليشى
طرلان ١٪
ترلان ٩٩٪

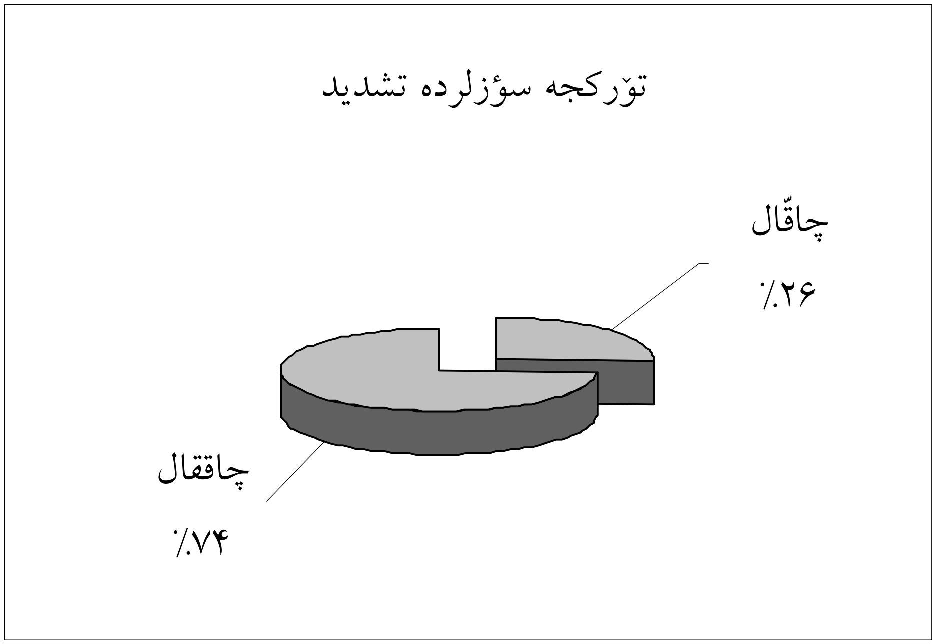
تۆرکجه سؤزلرده تشدید
چاقّال
٪۲۶
چاققال
٪۷۴

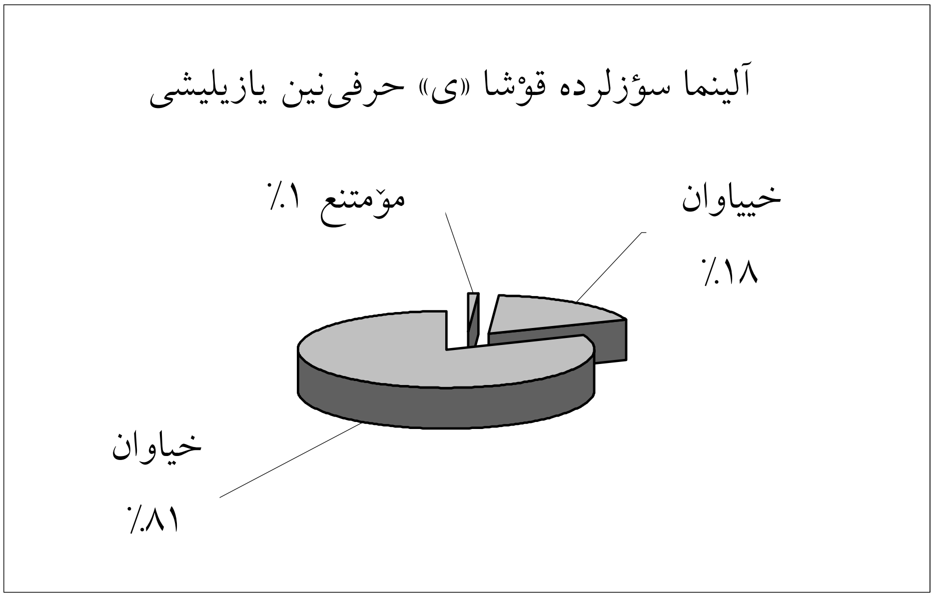
آلینما سؤزلرده قوْشا «ی» حرفی‌نین یازیلیشی
مۆمتنع ۱٪
خییاوان
٪۱۸
خیاوان
٪۸۱

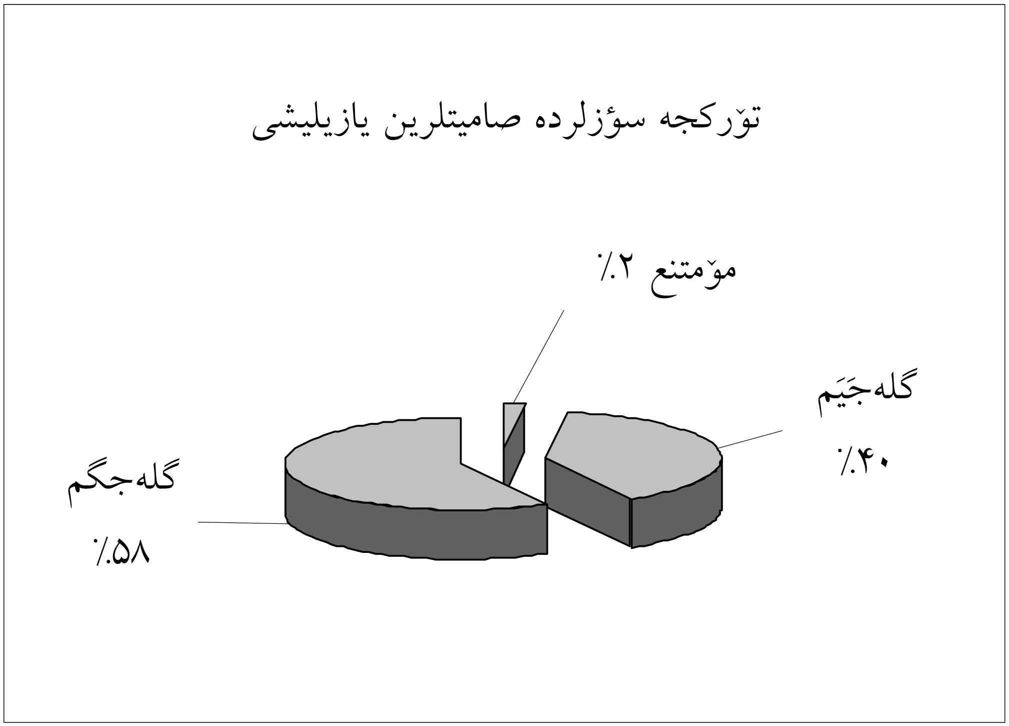
تۆركجه سؤزلرده صاميتلرين يازيليشى
مۆمتنع ۲٪
گله‌جَيَم
٪۴۰
گله‌جگم
٪۵۸

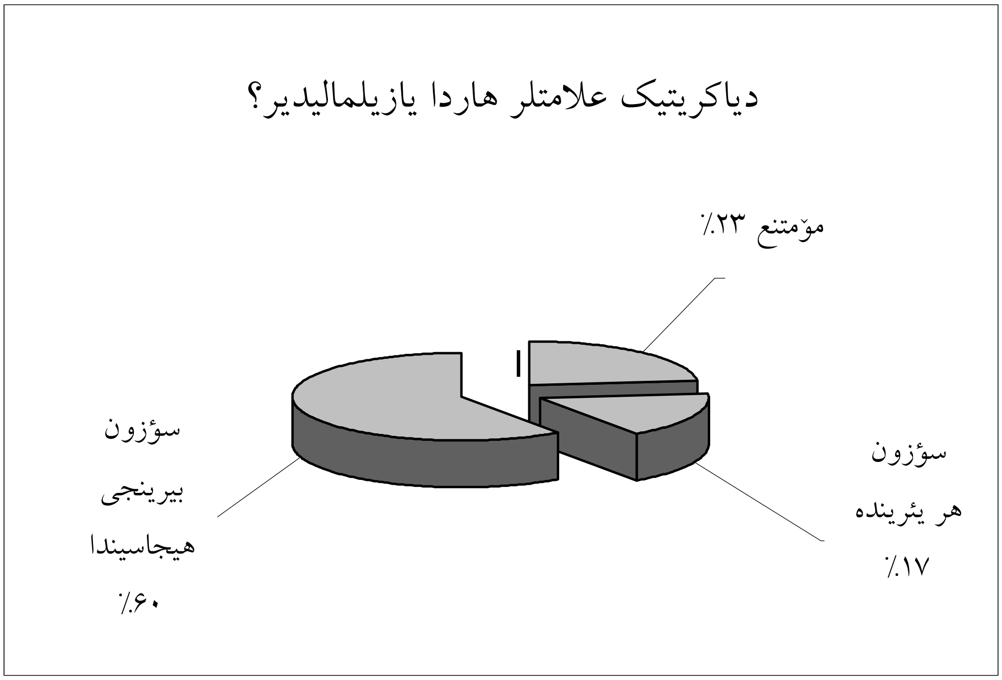
دياكريتيک علامتلر هاردا يازيلماليدير؟
مۆمتنع ۲۳٪
سؤزون
بيرينجى
هيجاسيندا
٪۶۰
سؤزون
هر يئرينده
٪۱۷

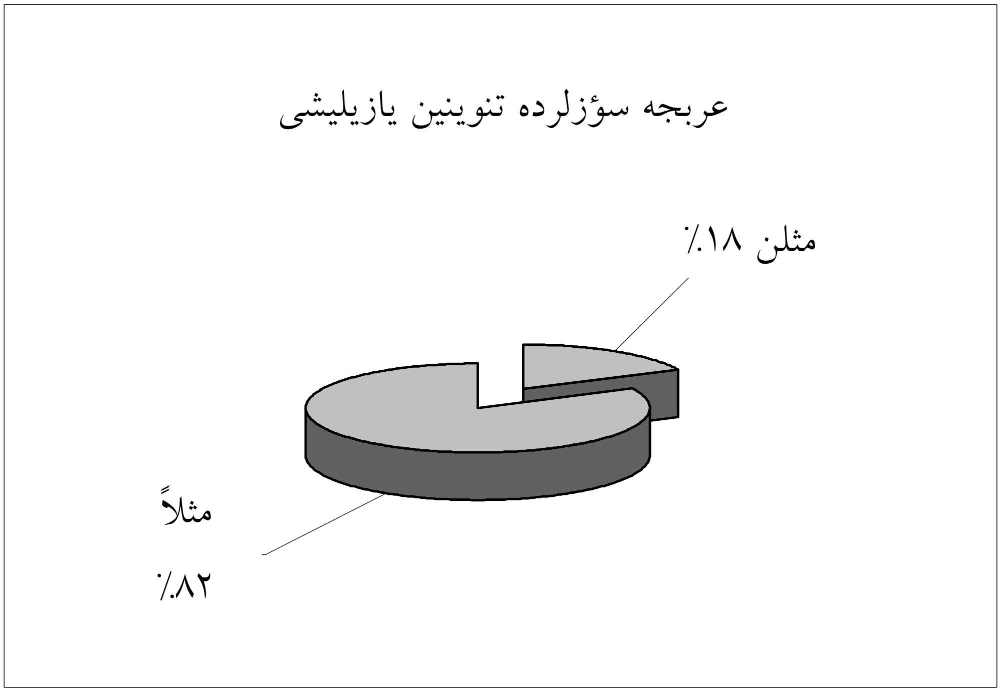
عربجه سؤزلرده تنوینین یازیلیشی
مثلن ١٨٪
مثلاً
٪٨٢

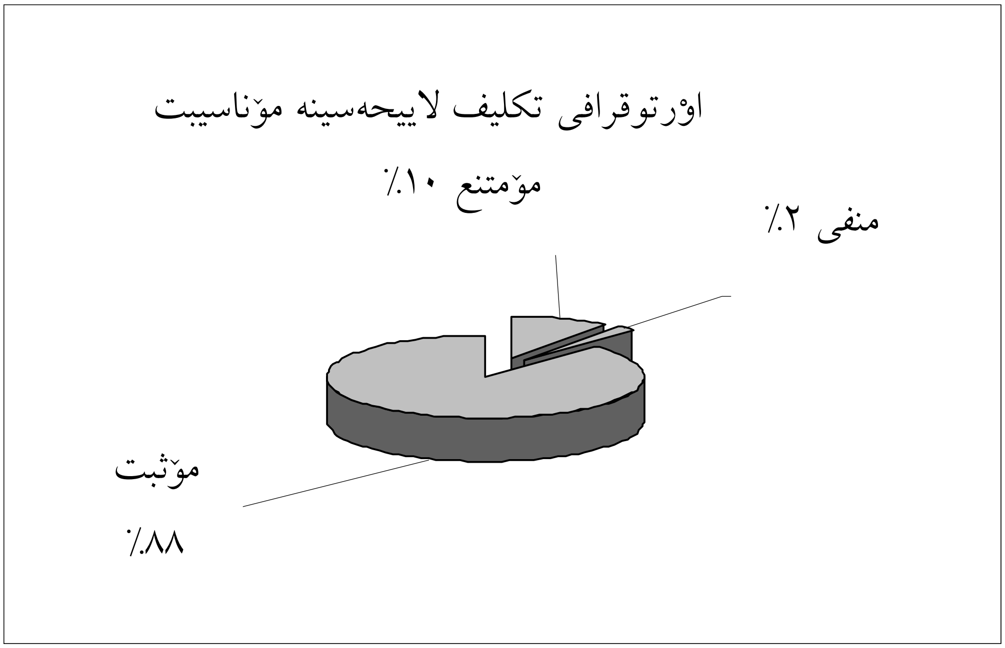
اوْرتوقرافی تکلیف لاییحه‌سینه مۆناسیبت
مۆمتنع ١٠٪
منفی ٢٪
مۆثبت
٪٨٨

سمینارین قوُرولوشو

سمینارین قوُروجولاری:

درگیلر و قزئتلر: وارلیق، مهد آزادی، نوید آذربایجان، آوای اردبیل، شمس تبریز، ارک، چیچک

نشریاتچیلار و مدنیت اوْجاقلاری: چیچکلر قوُرولوشو، میشوْو کوْلتور درنگی، گوْنئی مدنیت اوْجاغی، اندیشهٔ نو نشریاتی، صابر درنگی، آذربایجانلی بیلی‌یوُردلولار توْپلومو

سمینارین باشقانی: دوْکتور جواد هیئت

سمینارین دبیری: موْهندیس ابراهیم رفرف

سمینارین آراشدیرما موْوضوعلاری:

مورفم و هیجا آنلاییشی و یازی قایدالاری، شکیلچیلر ، دخیل کلمه‌لر، موْرکب سؤزلر و سؤز بیرلشمه‌لری، قیسالتمالار، عوْمومی اوْرتوقرافی مسأله‌لری

علمی هئیأتین عوْضولری:

اکبر آزاد، دوْکتور جمال آیریملو، فریبا ابراهیمی (آفاق)، عادل ارشادی‌فر، حسن ارک، توحید اسدزاده، رسول اسماعیل‌زاده، محمد اشراقی، فریده اصغرنیا، نادر الهی، بهروز ایمانی، بهزاد بهزادی، یوسف بهنمون (دالغین)، دوْکتور غلامرضا بوُداغی، دوْکتور حسین پناهی، حسن م. جعفرزاده، میر هدایت حصاری، بهرام حق‌پرست (ائلچین)، علیرضا حمیده‌خو، علی حسین‌زاده (داشقین)، حسن خدائی (تایماز)، بابک دانشور، عبدالرحمن دیه‌جی، حسن راشدی، مصطفی رزّاقی، مهرشید رهنما، ابراهیم رفرف، محمد تقی ستاری، داود سعید خانلو، حسین مسلمی، دوْکتور حسینقلی سلیمی، حسین طهماسب پور، یحیی شیدا، علیرضا صرّافی، کیان صفری، دوْکتور هوشنگ عطاپور، دوْکتور محمدعلی فرزانه، مسعود فیوضات، دوْکتور حسین فیض اللهی وحید، دوْکتور م. قاسمی (آغشین آغکمرلی)، حبیب قنبرپور، رسول کامران کشتیبان، محمدرضا کریمی، علی محمدزاده فارسی، توحید ملک‌زاده، عزیز محسنی، حسن مجید زاده (ساوالان)، حسین محمدخانی (گوْنئیلی)، دوْکتور حسین محمدزاده صدیق (دوْزگون)، دوْکتور یوسف معماری، عباد ممی‌زاده (آغداشلی)، ناصر منظوری، علیرضا مقدم، اسدالله مردانی، کریم مشروطه‌چی (سؤنمز)، صدیار وظیفه (ائل اوْغلو)، اسماعیل هادی، دوْکتور جواد هیئت، محمدرضا هیئت